

2η ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΗ ΕΚΠΟΜΠΗ «Ψαλμός, Ἐκκλησίας Φωνή»

τοῦ Τομέα Ψαλμικῆς Τέχνης καὶ Μουσικολογίας τῆς Ἀ.Θ.Σ. Βόλου.
στὸν Ραδιοφωνικὸ Σταθμὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ στὴν ΟΡ.ΜΑ. τῆς Ἰ.Μ.Δημητριάδου
Ἐπιμέλεια: ΚΩΝ/ΝΟΣ ΧΑΡΙΛ. ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗΣ

ΘΕΜΑ ΕΚΠΟΜΠΗΣ: Ἡ Ψαλμωδία κατὰ τὸν Ὅσιο Ἐφραίμ τὸν Σύρο
Σάββατο 10 Ἰανουαρίου 2015

ΣΗΜΑ ΕΝΑΡΞΕΩΣ - ΤΕΛΟΥΣ ΕΚΠΟΜΠΗΣ

ΤΙΤΛΟΣ ΕΚΠΟΜΠΗΣ	«Ψαλμός, Ἐκκλησίας Φωνή» (Ὁσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, Περὶ Ψαλμοῦ [De psalmo])
ΥΠΟΤΙΤΛΟΣ ΕΚΠΟΜΠΗΣ	Μουσικογραφικὲς καὶ Πατερικὲς Θεολογήσεις γιὰ τὴν Ἱερὰ Ψαλμωδία.
ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΚΠΟΜΠΗΣ	Μία παραγωγή τοῦ Τομέα Ψαλμικῆς Τέχνης καὶ Μουσικολογίας τῆς Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν Βόλου.
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΚΠΟΜΠΗΣ	Παρουσιάζει ὁ Διευθυντὴς τοῦ Τομέα Κων/νος Καραγκούνης, Ἐπίκουρος Καθηγητὴς τῆς Ἀνωτάτης Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.
ΣΥΜΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ	Συμπαρουσίαση Ἀριάδνη Τσαλούχου, Ψυχολόγος.

1. ΜΑΓΟΥΡΗΣ Νο α1.

ΠΡΟΦΩΝΗΣΗ ΕΚΠΟΜΠΗΣ

Ἀγαπητοὶ ἀκροατές, χαίρετε!

Κάθε ἐβδομάδα, αὐτὴν τὴν ἡμέρα καὶ ὥρα ἀκοῦτε τὴν ἐκπομπή, «Ψαλμός, Ἐκκλησίας Φωνή», ἀφιερωμένη στὴν Ἱερὰ Ψαλμωδία τῆς Ὁρθόδοξης Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Μπορεῖτε νὰ ἀφήνετε τὰ μηνύματά σας στὸ τηλεφωνικὸ κέντρο τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ, καλώντας τὸν ἀριθμὸ 210-7298222, ἀπὸ πῆς 7 τὸ πρωὶ ἕως πῆς 8 τὸ βράδυ,
ἢ στὸ τηλέφωνο 6947774647 τοῦ ἐπιμελητοῦ τῆς ἐκπομπῆς.

Στὴ σημερινὴ ἐκπομπὴ ὡς μουσικὲς γέφυρες θὰ χρησιμοποιήσουμε μερικοὺς ἐπίκαιρους ὕμνους τῶν Χριστουγέννων καὶ περισσότερους τῶν Θεοφανείων,

ἀρχικὰ ἀπὸ τὸν ἀείμνηστο Κωνσταντινουπολίτη Πρωτοψάλτη Δημήτριο Μαγούρη, ἀπὸ ἕναν παλαιὸ δίσκο του 45 στροφῶν μὲ τίτλο «ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙ ΥΜΝΟΙ ὑπὸ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΜΑΓΟΥΡΗ, τέως Πρωτοψάλτου ἐν Κωνσταντινουπόλει»,

ἔπειτα, ἀπὸ τὸν Πρωτοψάλτη Νικόλαο Ἰωάννου Κακουλίδη, ἀπὸ ἕναν ἐπίσης παλαιὸ δίσκο του, μὲ τίτλο «ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙ ΥΜΝΟΙ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ, ΘΕΟΦΑΝΕΙΩΝ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗΣ».

καὶ, στὸ τέλος, ἀπὸ ἕνα ἀκόμη 45άρι δισκάκι τῆς δισκοθήκης τῆς «ΖΩΗΣ», στὸ ὁποῖο ἡ Βυζαντινὴ Χορωδία τοῦ Πανελληνίου Συλλόγου Ἱεροψαλτῶν «ΡΩΜΑΝΟΣ Ο ΜΕΛΩΔΟΣ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ» ψάλλει ὕμνους τῶν Θεοφανείων ὑπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ μακαριστοῦ Χοράρχου τῆς Ἀντωνίου Μπελούση.

2. ΜΑΓΟΥΡΗΣ Νο α2.

♦ «Ἐν ἐπιγνώσει ὑμνοῦντας σε...» (1)

«Ἐπεφάνης σήμερον τῇ οἰκουμένη
καὶ τὸ φῶς Σου, Κύριε,
ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς,
ἐν ἐπιγνώσει ὑμνοῦντας Σε...».

Αὐτὸ ψάλλουμε, ἀγαπητοὶ ἀκροατές, κάθε χρόνο στὸ Κοντάκιον τῶν Θεοφανείων, στὸ περίεργο αὐτὸ τροπάριον, ποῦ εἶναι μελοποιημένο ἀπὸ τὴν παράδοσή μας σὲ ἦχο δ', μέσο λέγετο, μὲ βάση τὸν φθόγγον Βου, ὁ ὁποῖος ἐνδιάμεσα «παραμεσάζει» τὴ μελωδία του στον Πα καὶ τελικῶς, πλαγιάζει καὶ καταλήγει ὡς Πλάγιος τοῦ Τετάρτου στὸν Νη.

«Ἐπεφάνης σήμερον τῇ οἰκουμένη
καὶ τὸ φῶς Σου, Κύριε,
ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς,
ἐν ἐπιγνώσει ὑμνοῦντας Σε...».

Φανερώθηκες, Κύριε, στὴν οἰκουμένη, ἦρθες ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἔτσι ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι σημαδευτήκαμε μὲ τὸ φῶς σου. Ἀλλὰ δὲ σημαδευτήμακε μὲ τὸ φῶς Σου, Κύριε, ὅλοι, παρὰ μόνον ὅσοι σε ὑμνοῦμε «ἐν ἐπιγνώσει».

Δὲ σημαδεύομαστε μὲ τὸ φῶς Σου, Κύριε, ὅσοι ἀπλῶς σε ὑμνοῦμε μὲ τὰ χεῖλη, μὲ τὸ λάρυγγα, μὲ τὴ φωνή μας, δηλαδή, οἱ ψάλτες καὶ οἱ κληρικοί, ἀλλὰ ὅσοι σε ὑμνοῦμε μὲ τὴν καρδιά μας καὶ μὲ ἐπίγνωση ὅσοι συνειδητὰ σε ὑμνοῦμε, ἔχοντας ἐπίγνωση, ὅτι Σὺ εἶσαι τὸ Φῶς τὸ Ἀπρόσιτον, ὁ Λόγος τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὁ πρὸ ὀλίγου γεννηθεὶς, ἄρτι βαπτισθεὶς καὶ μετὰ ἀπὸ λίγο σταυρωθεὶς καὶ ἀναστὰς καὶ ἀναληφθεὶς διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν.

Ἄρα, ὄχι μόνον οἱ ψάλλοντες, ψάλτες καὶ κληρικοί, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀκροῦμενοι καὶ συμπροσευχόμενοι πιστοὶ σημαδεύονται ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ Κυρίου, ὅταν ἔχουν συνειδητὴ ἐπίγνωση.

Χωρὶς αὐτὴ τὴν ἐπίγνωση, κάθε ψαλμωδία ἀποβαίνει «χαλκὸς ἠχῶν» καὶ «κύμβαλον ἀλαλάζον», χωρὶς αὐτὴν τὴν πίστη, μάταιη εἶναι κάθε ἀνύμνηση τοῦ Κυρίου καὶ βέβηλη, ἀχρηστὴ ματαιοπονία καὶ φοβερὴ προσβολὴ τοῦ Ἁγίου Τριαδικοῦ Θεοῦ.

3. ΜΑΓΟΥΡΗΣ Νο α3.

♦ Τὸ θεολογικὸ ὑπόβαθρον τῆς Ψαλμωδίας ἀποτελεῖ θεμελιώδεις συστατικὸ τοῦ ὀρθοδόξου βιώματος.

Εἶναι κοινὸς τόπος στὴν ὀρθόδοξο θεολογία, ἀγαπητοὶ ἀκροατές, ὅτι ἡ πίστις διαμορφώνει τὸ βίωμα τοῦ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας, γι' αὐτὸ καὶ ἡ αἵρεση θεωρήθηκε πάντοτε κατὰ στροφικὴ γιὰ τὸ Χριστιανισμό. Ἡ ἀκριβὴς θεώρηση τῶν δογματικῶν ἀληθειῶν εἶναι ἐκείνη ἡ ὁποία καθορίζει τὴν ζωὴ τοῦ Πληρώματος τοῦ Χριστοῦ καὶ αὐτὸ μὲ τὴ σειρά του, τὸ Πλήρωμα, μεταμορφώνει τὴν Χάρη τῆς προσωπικῆς πίστεως σὲ ἔργο. Τέτοιο ἔργο εἶναι καὶ ἡ κατὰ Χριστὸν παραγωγή τῶν τεχνῶν, ἀνάμεσα στίς ὁποῖες εἶναι καὶ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Μουσική.

Κάθε πράξη τοῦ πιστοῦ ὀφείλει νὰ εἶναι «θεολογία», λόγος περὶ Θεοῦ, ἐπομένως, ὁ

¹ Ἀπὸ τὸ Κοντάκιον τῶν Θεοφανείων «Ἐπεφάνης σήμερον τῇ οἰκουμένη...», ἦχος δ', μέσος λέγετος, παραμεσάζων καὶ τελικῶς, πλαγιάζων.

πιστὸς «θεολογεῖ» καὶ κατὰ τὴν ὥρα τῆς Ψαλμωδίας, παράγοντας, συνάμα, τὸ θεολογικὸ ὑπόβαθρο τῆς λατρευτικῆς μουσικῆς, τὸ ὁποῖο, ὡς ἕνας ἱερός κύκλος, ἐπιστρέφει γιὰ νὰ ἀποτελέσει ἕνα ἀπὸ τὰ θεμελιώδη συστατικὰ τοῦ ὀρθοδόξου βιώματος. Γι' αὐτό, ἄλλωστε, προϋπόθεση τῆς Ψαλμωδίας εἶναι ὁ φωτισμὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἡ κάθαρση τῶν αἰσθήσεων καὶ ἡ θυσιαστικὴ διάθεση, ὄχι μόνον τοῦ ὑμνωδοῦ, τοῦ μελωδοῦ ἢ τοῦ μελουργοῦ, ὡς παραγωγῶν λατρευτικῆς τέχνης, ἀλλὰ καὶ τοῦ ψαλμωδοῦ, τοῦ μουσικοῦ, ὡς ἐκφραστοῦ καὶ φορέως τῆς μουσικῆς τέχνης πρὸς τὸ Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὡς ἐκ τούτου πρὸς τὸν Πανάγιο Τριαδικὸ Θεό.

4. ΜΑΓΟΥΡΗΣ Νο α4.

Ἀνάλογα μὲ ὅσα περιγράψαμε προηγουμένως εἶναι, ἀγαπητοὶ ἀκροατές, καὶ τὰ αἰτήματα τῆς εὐχαριστηρίου ἐωθινής εὐχῆς μεθ' ἱεσίας: «Ἐκ τοῦ ὕπνου ἐξανιστάμενος εὐχαριστῶ σοι, Ἁγία Τριάς... ὅτι ἐφιλανθρωπέυσω συνήθως καί... ἠγειράς με, εἰς τὸ ὀρθοῦσαι καὶ δοξολογήσαι τὸ κράτος σου. Καὶ νῦν, φώτισόν μου τὰ ὄμματα τῆς διανοίας (ἀναγκαιότητα φωτισμοῦ), ἀνοιξόν μου τὸ στόμα τοῦ μελετᾶν τὰ λόγια σου καὶ συνιέναι τὰς ἐντολάς σου (ἀναγκαιότητα μελέτης, κατανοήσεως τοῦ «τί ἐστιν εὐάρεστον τῷ Κυρίῳ» καὶ προσωπικῆς ἐπιγνώσεως) καὶ ποιεῖν τὸ θέλημά σου (αἶτημα ὀρθοπραξίας) καὶ ψάλλειν σοι ἐν ἐξομολογήσει καρδίας καὶ ἀνυμνεῖν τὸ πανάγιον ὄνομά σου...»⁽²⁾

Σύμφωνα μὲ τὴν εὐχὴ αὐτή, ἡ ψαλμώδηση καὶ ἀνύμνηση τοῦ παναγίου ὀνόματος τοῦ Κυρίου εἶναι ἡ ἐκβαση τοῦ διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος φωτισμοῦ τοῦ πιστοῦ, πρὸς θεολογία, («τοῦ μελετᾶν τὰ λόγια σου) ὀρθοπραξία (καὶ συνιέναι τὰς ἐντολάς σου»), καὶ εὐχαριστία, «οὐχ ὅτι ἱκανοὶ ἐσμεν ἀφ' ἑαυτῶν λογίσασθαί τι, ὡς ἐξ ἑαυτῶν, ἀλλ' ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὃς καὶ ἱκάνωσεν ἡμᾶς δουλεύειν αὐτῷ, ἀναξίτους ὄντας», γιὰ νὰ φέρουμε στὸ λόγο μας τὸν Ὅσιο Ἐφραίμ τὸν Σύρο⁽³⁾. Ἐξάλλου, ὅπως εὐστοχα παρατηρεῖ ὁ Πρωτοπρεσβύτερος π. Γεώργιος Μεταλληνός, παραπέμποντας στὸν Παιδαγωγό, τοῦ Κλήμεντος Ἀλεξανδρείας, «Ἡ Μουσικὴ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Λατρείας... ὑπάρχει γιὰ τὸν λόγο, «τῶν ρημάτων τὴν δύναμιν», γιὰ νὰ καθιστᾶ εὐληπτο τὸ λόγο, χωρὶς νὰ μπορεῖ νὰ ὑπάρξει χωρὶς αὐτὸν, ὡς αὐτόνημη μουσικὴ τέχνη.»⁽⁴⁾

5. ΜΑΓΟΥΡΗΣ Νο β1.

- ♦ Ἡ «Θεολογία τῆς Ψαλμωδίας» ὡς αὐτοδύναμος Τομέας τῆς Μουσικολογίας τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης.

Ἡ μελέτη τῆς πατερικῆς θεολογίας περὶ τὴν Ψαλτικὴ Τέχνη εἶναι σήμερα ἀπολύτως ἀναγκαῖα στὴν ἐπιστήμη τῆς Βυζαντινῆς Μουσικολογίας. Χωρὶς νὰ παραγνωρίζεται τὸ γεγονός ὅτι πολλοὶ μουσικολόγοι, λειτουργιολόγοι, ὑμνογραφολόγοι ἢ πατρολόγοι ἐπιστήμονες καὶ

² Μέγας καὶ Ἱερός Συνέκδημος Ὁρθοδόξου Χριστιανοῦ, Ἀθήναι, ἐκδόσεις «Ἀστήρ» 1979, σελ. 9 - 10.

³ Ὅσιος Ἐφραίμ ὁ Σύρος, Λόγοι παραινετικοὶ πρὸς τοὺς κατ' Αἴγυπτον μοναχοὺς - *Sermones paraeneticici ad monachos Aegypti*, Migne P.C. 105. Φραντζολᾶς, Κων/νος, Γ., Ὁσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, Ἔργα, τόμ. Γ', Θεσσαλονίκη: «Τὸ Περιβόλι τῆς Παναγίας» 1988, σελ. 38.

⁴ Μεταλληνός Γεώργιος Πρωτοπρεσβύτερος, Ἡ Θεολογικὴ Μαρτυρία τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Λατρείας, πρώτη ἐκδόση Ἀθήναι 1995, ἐκδόσεις Ἀρμός, σελ. 155 καὶ ἀκολουθῶς.

λοιποὶ μουσικολογοῦντες συγγραφεῖς ἔχουν γράψει κατὰ περίπτωσιν ἐξαιρετικὲς ἐργασίες σχετικὰ μὲ πῆς θεολογικὲς ἀντιλήψεις καὶ νοηματοδοτήσεις τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας περὶ τὴν Ψαλμωδία, ἃς ἐπιτραπεί ἐδῶ ἢ ἐξῆς ἐπισήμανση: Εἶναι, πλέον, ἀναγκαιότητα ἢ περεταίρω συστηματικὴ διερεύνηση τῆς ὀρθόδοξης ἐκκλησιαστικῆς γραμματείας, μὲ σκοπὸν τὴ συγκέντρωση καὶ μελέτη τῶν πατερικῶν θεολογήσεων περὶ τὴν λατρευτικὴ μουσική, στὰ πλαίσια ἐνὸς αὐτοδύναμου ἐπιστημονικοῦ τομέα «Θεολογίας τῆς Ψαλμωδίας». Ὁ τομέας, ὅμως, αὐτὸς δὲν πρέπει νὰ εἶναι μόνον ἀπότοκος τῆς ἐπιστήμης τῆς «Θεολογίας τῆς Λατρείας» (γιὰ τὸν ὄρο παραπέμπουμε στὸ ἐξαιρετικὸ σύγγραμμα τοῦ π. Γεωργίου Μεταλληνοῦ, «Ἡ Θεολογικὴ Μαρτυρία τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Λατρείας»)⁵, νὰ ἔχει, δηλαδή, μόνον θεολογικὸ προσανατολισμὸ, ἀλλὰ νὰ ἀποβλέπει μὲ διεισδυτικὴ ματιὰ στὰ μουσικολογικά, κυρίως, ζητήματα, ποὺ ἐρμηνεύονται ἢ συνδέονται ἐμμέσως μὲ πῆς σχετικὲς πατερικὲς θεολογήσεις. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ὁ τομέας τῆς «Θεολογίας τῆς Ψαλμωδίας» θὰ εἶναι σὲ θέση, νὰ συνδέει τὰ πορίσματά του μὲ τὴν ἱστορικὴ, παλαιογραφικὴ-σημειογραφικὴ, μελική, μορφολογικὴ ἢ θεωρητικὴ κ.λπ. διαμόρφωση καὶ ἐξέλιξη τῆς Ψαλμωδίας καὶ νὰ μεταχειρίζεται τὰ πορίσματα αὐτὰ ὡς ἐργαλεῖα γιὰ τὴ βαθύτερη κατανόηση τῆς Τέχνης.

6. ΜΑΓΟΥΡΗΣ Νο 62.

♦ Ἡ βιωματικὴ σχέση τοῦ Ἐφραίμ μὲ τὴ μουσική.

Στὸ ὑπόλοιπο μέρος τῆς ἐκπομπῆς μας, ἀγαπητοὶ ἀκροατές, θὰ μᾶς ἐπιτρέψετε νὰ σᾶς διαβάσουμε στὸ πρωτότυπο κείμενο, στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἓνα ἀπόσπασμα ἀπὸ μίαν ἐξαιρετικὴ ὁμιλία τοῦ Ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ἐφραίμ τοῦ Σύρου περὶ Ψαλμοῦ. Θὰ καταλάβετε, γιὰτὶ θέλουμε νὰ σᾶς προσφέρουμε αὐτὸ τὸ κείμενο ἀκριβῶς ὅπως εἶναι, στὸ πρωτότυπό του καὶ γιὰτὶ ἔχει ἀμεση σχέση μὲ τὴν ἐκπομπὴ ποὺ σᾶς παρουσιάζουμε ἐδῶ.

7. ΚΑΚΟΥΛΙΔΗΣ Νο 6.

Ἀπὸ τὴν τεράστια δράση τοῦ Ἐφραίμ, ὡς ἐκκλησιαστικοῦ ἀνδρός, ἐδῶ ἐνδιαφέρουν τρία στοιχεῖα βάσει τῶν ὁποίων τεκμαίρεται ἡ βιωματικὴ σχέση τοῦ Πατρὸς μὲ τὴν μουσική: *i) ἡ συμβολὴ του στὴν ποίηση καὶ τὴν ὕμνογραφία, ii) ὁ ἀντιαιρετικὸς του ἀγῶνας καὶ iii) ἡ εὐαισθησία του γιὰ τὴν ὀργάνωση τῆς θείας Λατρείας:*

i) Ποιητὴς καὶ ὕμνωδός: Τὸ μὲν ὕμνογραφικὸ του ἔργο εἶναι πλούσιο καὶ ἀπέβλεπε στὴν κάλυψη τῶν λατρευτικῶν ἀναγκῶν τοῦ ποιμνίου του⁶, ἐφόσον δὲ ὁ ἴδιος «εἶναι ὁ ποιητὴς τοῦ τε ποιητικοῦ κειμένου καὶ τοῦ μέλους», γιὰ νὰ δανεισθοῦμε τὴν διατύπωση τοῦ καθηγητοῦ Γρ.Θ. Στάθης, ὁ Ἐφραίμ ἀνήκει στὴν χορεία τῶν «ὕμνωδῶν» ἢ «μελωδῶν»⁷. Συνέγραψε δογματι-

⁵ Γενικότερες ἀπαντήσεις ἐπὶ θεμάτων «Θεολογίας τῆς Λατρείας» στὸ ἔργο π. Γεωργίου Δ. Μεταλληνοῦ, «Ἡ Θεολογικὴ Μαρτυρία τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Λατρείας», ὁ. π., ὑποσημείωση 3.

⁶ «Μεγάλου μάλιστα μέρος τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ὁσίου κατέχουν τὰ ἄσματα ποὺ συνέθεσε ἀνταποκρινόμενος στὶς ἀνάγκες τῶν χριστιανῶν τῆς πατρίδας του.» Φραντζολᾶς, Κων/νος, Γ., Ὁσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, Ἔργα, τόμ. Α', Θεσσαλονίκη: «Τὸ Περιβόλι τῆς Παναγίας» 1988 κ.ἐξ., σελ. 26.

⁷ Βλ. Στάθης, Γρ., Θ., *Οἱ Ἀναγραμματισμοὶ καὶ τὰ Μαθήματα τῆς βυζαντινῆς μελοποιίας*, Ἀθήνα: Ἴδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Μελέται 3, 1979, σελ. 27.

κά συγγράμματα σέ στίχους ασμάτων, πολλά ἀπό τὰ ὁποῖα εἶναι ἐξόχως γνωστά ὡς «ὕμνω-
δες» (π.χ. στή Γέννηση τοῦ Χριστοῦ) καί ἔχουν πανηγυρικό χαρακτήρα. Μελοποιημένα δὲ
ἀπὸ τὸν ἴδιο, προσεφέροντο γιὰ χρήση σπὺς λατρευτικὲς συνάξεις τῶν πιστῶν τῆς Συρίας⁸.

ii) Ἀνπαιρετικός ὕμνογράφος: Ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἡ ἀγωνία τοῦ Πατρὸς γιὰ τὴν διατύπωση
καὶ διαφύλαξη τοῦ ὀρθοδόξου δόγματος εἶναι μεγάλη. Ὁ περὶ τὸν 6^ο αἰῶνα, σύρος βιογράφος
του διασώζει τὸν πόνο τοῦ Ἐφραίμ γιὰ τὴν αἵρετικὴν δοξασίαν, πὺ μολύνουν τὸν χῶρο τῆς
Ἐκκλησίας καὶ ἀποδίδει σ' αὐτὸν τὴν ἐξῆς μαρτυρία: «Βρήκα ἓνα βιβλίον τοῦ Βαρδισάνου⁹ καὶ
ταράχθηκα γιὰ λίγο ἀπὸ τὴ θλίψη γιὰ τὸ βιβλίον αὐτὸ ἐμόλυνε τὴν ἀκοή μου καὶ τὴν καρδιά
μου μὲ τὴ δυσωδία τῶν βλασφημιῶν του...»¹⁰ Ἐπιδίδεται σὲ συγγραφή πύρινων ἀνπαιρετικῶν
λόγων, διὰ τῶν ὁποίων «τούς τε πολυσχιδεῖς τῶν Ἑλλήνων διήλεγξε πλάνους καὶ πάσης αἵρετι-
κῆς κακοτεχνίας ἐγύμνωσε τὴν ἀσθένειαν», κατὰ τὸν Θεοδώρητο Ἐπίσκοπο Κύρου¹¹. Ὅμως,
δὲν ἀρκεῖται σὲ αὐτὸ. Ἐπεμβαίνει στὴν αἵρετικὴ ὕμνογραφία. Διατηρώντας τὴν μελωδίαν τῶν
αἵρετικῶν ᾠδῶν, προβαίνει σὲ ἀντικατάσταση τῶν ἀσεβειῶν μὲ ὀρθοδόξων διδασκαλιῶν στί-
χους, προσωπικῆς του συνθέσεως, καὶ ἐντάσσει τὴν διορθωμένην ᾠδὴν στὴν χριστιανικὴ λα-
τρεία τῆς Συρίας: Ὁ Θεοδώρητος μαρτυρεῖ: «...καὶ ἐπειδὴ Ἀρμόνιος ὁ Βαρδισάνου ᾠδὰς πινὰς
συνεθεθεῖκε πάλαι καὶ τῆ τοῦ μέλους ἡδονῆ τὴν ἀσθένειαν κεράσας κατεκλήλει τούς ἀκούοντας
καὶ πρὸς ἄλεθρον ἤγρευε, τὴν ἀρμονίαν τοῦ μέλους ἐκείθεν λαβὼν (ἐνν. ὁ Ἐφραίμ) ἀνέμυξε τὴν
εὐσέβειαν καὶ προσενήνοχε τοῖς ἀκούουσιν ἡδιστὸν ὁμοῦ καὶ ὀνησιφόρον φάρμακον.» Μάλιστα,
ὁ Θεοδώρητος εὐθὺς διευκρινίζει: «Ταῦτα καὶ νῦν τὰ ἄσματα φαιδρότερας τῶν νικηφόρων
μαρτύρων τὰς πανηγύρεις ποιεῖ.»¹²

iii) Ψάλτης καὶ Χοράρχης στὴ θεία Λατρεία: Γιὰ τὴν καλλίτερη ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ
του (τῆς ἀνπαιρετικῆς δράσεως), ὁ Ἐφραίμ κατήρτισε χορούς ἀπὸ ἀγνὲς καὶ εὐσεβεῖς κόρες,
τὴς ὁποῖες δίδαξε νὰ ψάλλουν τὴς συγκεκριμένους ᾠδὲς καὶ τὰ ἄσματα. Τούς χορούς αὐτοὺς τῶν

⁸ Βλ. Φραντζολᾶς, ὁ.π., τόμ. Α', σελ. 27 - 29.

⁹ Σωστότερον Βαρδισάνης ἢ Βαρδισάνης (Βαρ Δαισάν). Σύρος αἵρεσιάρχης μὲ
γνωστικιστικὴς καὶ συγκριτικὴς διδασκαλίαν, τὴς ὁποῖας καταπολέμησε ὁ Ἐφραίμ. Γεννήθηκε
στὴν Ἐδεσσα τῆς Μεσοποταμίας τὸ 154 μ. Χ. καὶ πέθανε τὸ ἔτος 222. Καταγόταν ἀπὸ οἰκογένεια
εὐγενῶν, εἶχε δὲ ἑλληνικὴ ὅσο καὶ συριακὴ παιδεία. Ὁ ὁμοῦδατῆς γιὸς του Ἀρμόνιος ἐκπαιδεύτηκε
στὴν Ἀθήνα καὶ συνέθεσε ὕμνους στὰ συριακά. (Μεγάλη Ὀρθόδοξη Χριστιανικὴ
Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. Γ', σελ. 523.)

¹⁰ Βλ. Φραντζολᾶς, ὁ.π., τόμ. Α', σελ. 23.

¹¹ «Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ἐν Ἐδέσσει μὲν Ἐφραίμ ὁ θαυμάσιος... κατὰ τῶν ἀντιπάλων τῆς
ἀληθείας δογμάτων (συγγραφέων). Καὶ οὗτος μὲν τῆ Σύρων κεχορηγμένος φωνῆ τῆς πνευματικῆς
χάριτος τὰς ἀκτίνας ἠφίει· παιδείας γὰρ οὐ γεγευμένος Ἑλληνικῆς, τούς τε πολυσχιδεῖς τῶν
Ἑλλήνων διήλεγξε πλάνους καὶ πάσης αἵρετικῆς κακοτεχνίας ἐγύμνωσε τὴν ἀσθένειαν.» Θεωδω-
ρήτου Ἐπισκόπου Κύρου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, τόμ. Δ. 270, στὸ ἔργο Migne P.G. 82. (Ἡ
πληροφορία ἀπὸ τὸ ἀναρτημένο στὸ διαδίκτυο ἐρευνητικὸ ἔργο: Δρόμοι τῆς Πίστης - Ψηφιακὴ Πα-
τρολογία, χρηματοδότηση ΚΠ Interreg IIIA (ΕΤΠΑ 75%, Ἐθν. πόροι 25%). Ἐργαστήριον Διαχειρι-
σης Πολιτισμικῆς Κληρονομιάς, www.aegean.gr/culturaltec/chmlab, Πανεπιστήμιον Αἰγαίου,
Τμῆμα Πολιτισμικῆς Τεχνολογίας καὶ Ἐπικοινωνίας, 2006, σελ. 97. Στὸ ἐξῆς, κάθε παραπομπὴ
στὴν P.G. θὰ ἀφορᾷ τὴν ἐν λόγω Ψηφιακὴ Πατρολογία.)

¹² Θεοδώρητου, ὁ.π., P.G. 82, Δ.270, Ψηφιακὴ P.G., σελ. 97.

Παρθένων διηύθυνε ὁ ἴδιος κατὰ τῆς συνάξεως τῶν Κυριακῶν, τῆς δεσποτικῆς καὶ θεομητορικῆς ἑορτῆς καὶ τῆς μνήμης τῶν ἐπιφανῶν ἀγίων¹³.

8. ΚΑΚΟΥΓΙΔΗΣ Νο 7.

Καὶ μετὰ ἀπὸ τὰ λίγα πληροφορικὰ στοιχεῖα, ποὺ σᾶς δώσαμε γιὰ τὴ σχέση τοῦ Ὁσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου μὲ τὴν Ψαλτικὴ, ἃς ἀκούσουμε τὸ ἀπόσπασμα τῆς ὁμιλίας του «Περὶ Ψαλμοῦ», ποὺ σᾶς ὑποσχεθήκαμε προηγουμένως.

«Ἡμεῖς δὲ πάλιν ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν, περὶ μετανοίας λαλοῦντες καὶ περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως· ταῦτα γὰρ αἰεὶ μελετᾶν ἀναγκαῖον, ὅτι ἡ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτῃς ἐν νυκτὶ, οὕτως ἔρχεται. Διὰ τοῦτο οὖν νυκτὸς καὶ ἡμέρας πρὸς τὴν ἐσχάτην ὥραν ἀπόβλεπε, καὶ ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου μελέτα ἡμέρας καὶ νυκτὸς. Λάλει Θεῷ πολλά, καὶ τοῖς ἀνθρώποις ὀλίγα. Κὰν εἰς ἔργα τὴν χεῖρα ἐκτείνῃς, τὸ στόμα ψαλλέτω, καὶ ὁ νοῦς προσευχέσθω. Ὁ ψαλμὸς ἐπὶ τοῦ στόματος ἔστω ἀδιαλείπτως· Θεὸς γὰρ ὀνομαζόμενος φυγαδεύει τοὺς δαίμονας καὶ ἀγιάζει τὸν ψαλμωδόν.

Ψαλμὸς γαλήνη ψυχῆς, βραβευτῆς εἰρήνης· ψαλμὸς φιλίας συναγωγῆς, ἔνωσις διεστώτων, ἐχθραίνοντων διαλλακτῆριον· ψαλμὸς τῆς τῶν Ἀγγέλων βοηθείας ἐπαγωγῆς, ὄπλον ἐν φόβοις νυκτερινοῖς, ἀνάπαυσις κόπων ἡμερινῶν, νηπίοις ἀσφάλεια, γέρουσιν ἐγκαλλώπισμα, πρεσβυτέρων παρηγορία, γυναιξὶ κόσμος ἀρμοδιώτατος. Ἐρήμους οἰκίζει, τὰς ἀγορὰς σωφρονίζει. Εἰσαγομένοις στοιχειώσις, προκοπτόντων αὐξήσις, τελειομένων στήριγμα, Ἐκκλησίας φωνή. Οὗτος τὰς ἑορτὰς φαιδρύνει· οὗτος τὴν κατὰ Θεὸν λύπην δημιουργεῖ· ψαλμὸς γὰρ καὶ ἐκ λιθίνης καρδίας δάκρυον ἐκκαλεῖται.»

9. ΚΑΚΟΥΓΙΔΗΣ Νο 8.

»Ψαλμὸς τὸ τῶν Ἀγγέλων ἔργον, τὸ οὐράνιον πολίτευμα, τὸ πνευματικὸν θυμίαμα. Ψαλμὸς φωτισμὸς ψυχῶν, σωμάτων ἀγιασμὸς. Τοῦτον, ἀδελφοί, πάντοτε μὴ παυσώμεθα μελετῶντες, καὶ κατ' οἴκους, καὶ κατὰ τὰς ὁδοὺς, καὶ κοιμώμενοι, καὶ ἀνιστάμενοι· λαλοῦντες ἑαυτοῖς ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς.

Ψαλμὸς ἡ χαρὰ τῶν φιλοθέων. Οὗτος τὴν ἀργολογίαν ἐξορίζει, τὸ γέλωσ καταπαύει, τὴν κρίσιν ὑπομιμνήσκει, τὴν ψυχὴν διεγείρει πρὸς Θεόν, τοῖς Ἀγγέλοις συγχορεύει. Ὅπου ψαλμὸς μετὰ κατανύξεως, ἐκεῖ καὶ ὁ Θεὸς μετὰ τῶν Ἀγγέλων· ὅπου δὲ τοῦ ἀλλοτρίου ἄσματα, ἐκεῖ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐαὶ ἀντιμισθία τοῦ γέλωτος. Ὅπου ἱεραὶ βίβλοι καὶ ἀναγνώσματα, ἐκεῖ εὐφροσύνη δικαίων καὶ σωτηρία τῶν ἀκροατῶν· ὅπου δὲ κιθάραι καὶ χοροί, ἐκεῖ σκοτισμὸς ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, καὶ τοῦ Διαβόλου ἑορτή.»

10. ΒΑΛΗΝΔΡΑΣ Νο 1.

»Ὡ τῆς κακῆς πανουργίας καὶ ἐπινοίας τοῦ Διαβόλου! Πῶς διὰ τέχνης ἕκαστον ὑποσκελίξει, καὶ ἀπατᾷ, καὶ πείθει ποιεῖν κακὰ ὡς καλὰ! Σήμερον τῷ δοκεῖν ψάλλουσι, καὶ αὔριον μετὰ σπουδῆς χορεύουσι. Σήμερον χριστιανοί, καὶ αὔριον ἐθνικοί. Σήμερον εὐκλεεῖς, καὶ αὔριον Ἕλληνες. Σήμερον δοῦλοι Χριστοῦ, καὶ αὔριον ἀποστάται Θεοῦ. Μὴ πλανᾶσθε· οὐδεὶς οἰκέτης δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν, καθὼς γέγραπται. Οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν, καὶ τῷ Διαβόλῳ συγχορεύειν. Ὡς γνήσιοι δοῦλοι Χριστοῦ, αὐτῷ δουλεύσωμεν, αὐτῷ προσκυνήσω-

¹³ Βλ. Φραντζολᾶς, ὁ.π., τόμ. Α', σελ. 27.

μεν, αὐτῶ προσκαρτερήσωμεν, αὐτῶ παραμείνωμεν ἕως ἐσχάτης ἀναπνοῆς, καὶ μὴ πεισθῶμεν τῷ Δράκοντι· ὡς λέων γὰρ ὠρυόμενος περιπατεῖ ζητῶν τίνα καταπή, τίνα ἀπατήσῃ. Ὡς ἀντίστητε στερεοὶ ὡς Χριστοῦ στρατιῶται· δουλεύοντες αὐτῶ, καὶ παραμένοντες.

Μὴ σήμερον ψάλλῃς, καὶ αὐριον χορεύῃς. Μὴ σήμερον μετανοήσῃς ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις σου, καὶ αὐριον ὀρχήσῃ ἐπὶ ἀπωλείᾳ σου. Μὴ σήμερον ἀναγνώσῃς, καὶ αὐριον καθαρίσῃς. Μὴ σήμερον ἐγκρατεύσῃς, καὶ αὐριον προσέλθῃς περιφερόμενος καὶ καταγελῶμενος ὑπὸ πάντων. Μὴ, ἀδελφοί, οὕτως ἀπολέσωμεν τὸν καιρὸν τῆς σωτηρίας ἡμῶν, παίζοντες καὶ παιζόμενοι. Γενοῦ ὡς καλὸς γεωργὸς ἐργαζόμενος καὶ φυλάττων.

Μὴ περικαθήσῃς, ἀδελφέ, τὰ ἐφόδια τῆς αἰωνίου ζωῆς. Μὴ ἀπώσῃ τὴν Ξηροφαγίαν, μὴ ἀποστῆς τῆς ἀγρυπνίας, μὴ ἀκηδιάσῃς τὴν χαμαικοιτίαν, μὴ ἐγκαταλίπῃς τὴν ψαλμωδίαν. Ταῦτα γὰρ καὶ τὰ ὅμοια τούτων εἰς ζῶην καὶ χαρὰν καὶ εὐφροσύνην καὶ ἀνάπαυσιν παραπέμπουσί σε αἰώνιον. Ἀγάπησον σιωπὴν ἀπὸ κακῆς ὀμιλίας. Αἱ τῶν βιωτικῶν ὀμιλίας τὸν νοῦν ἀπὸ Θεοῦ χωρίζουσι :~

11. ΒΑΛΗΝΔΡΑΣ Νο 2.

ΑΠΟΦΩΝΗΣΗ ΕΚΠΟΜΠΗΣ

Ἀγαπητοὶ ἀκροατές,
ἀκούσατε τὴν ἐκπομπή, «Ψαλμός, Ἐκκλησίας Φωνή», **μὲ τὸν Κωνσταντῖνο Καραγκούνη** καὶ τὴν Ἀριάδνη Τσαλούχου.

12. ΚΑΚΟΥΛΙΔΗΣ Νο 7.

Στὴ σημερινὴ ἐκπομπὴ ὡς μουσικὲς γέφυρες χρησιμοποιήσαμε μερικοὺς ἐπίκαιρους ὕμνους τῶν Χριστουγέννων καὶ περισσότερους τῶν Θεοφανείων,
ἀρχικὰ ἀπὸ τὸν ἀείμνηστο Κωνσταντινουπολίτη Πρωτοψάλτη Δημήτριο Μαγούρη, ἀπὸ ἕναν παλαιὸ δίσκο του 45 στροφῶν μὲ τίτλο «ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙ ΥΜΝΟΙ ὑπὸ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΜΑΓΟΥΡΗ, τέως Πρωτοψάλτου ἐν Κωνσταντινουπόλει»,

ἔπειτα, ἀπὸ τὸν Πρωτοψάλτη Νικόλαο Ἰωάννου Κακουλίδη, ἀπὸ ἕναν ἐπίσης παλαιὸ δίσκο του, μὲ τίτλο «ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙ ΥΜΝΟΙ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ, ΘΕΟΦΑΝΕΙΩΝ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗΣ».

καί, στὸ τέλος, ἀπὸ ἕνα ἀκόμη 45άρι δισκάκι τῆς δισκοθήκης τῆς «ΖΩΗΣ», στὸ ὁποῖο ἡ Βυζαντινὴ Χορωδία τοῦ Πανελληνίου Συλλόγου Ἱεροψαλτῶν «ΡΩΜΑΝΟΣ Ο ΜΕΛΩΔΟΣ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ» ψάλλει ὕμνους τῶν Θεοφανείων ὑπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ μακαριστοῦ Χοράρχου τῆς Ἀντωνίου Μπελούση.

13. ΚΑΚΟΥΛΙΔΗΣ Νο 6.

Ἀγαπητοὶ ἀκροατές, ὑπενθυμίζουμε, ὅτι **μπορεῖτε νὰ ἀφήνετε τὰ μηνύματά σας στὸ τηλεφωνικὸ κέντρο τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ, καλῶντας τὸ 210-7298222, ἀπὸ πρὸς 7 τὸ πρῶν ἕως πρὸς 8 τὸ βράδυ, ἢ τὸ τηλέφωνο 6947774647 τοῦ ἐπιμελητοῦ τῆς ἐκπομπῆς.**

Σᾶς εὐχαριστοῦμε πὺλ ἡσασταν καὶ σήμερα κοντά μας. Καλὴ ἀντάμωση, πρῶτα ὁ Θεός, τὴν ἄλλη ἐβδομάδα, τὴν ἴδια ἡμέρα καὶ ὥρα. Ὡς τότε, νὰ εἴστε ὅλοι καλά. **Γειά σας.**